

ШЫН

1971 ЧМ.

МАЙ

13

ЧЕТВЕРГ

№ 116 (8576)

ӨРТӨ 2 КӨП.

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

ЭВИЛЕДШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАРНЫН ДЭЭДИ СОВЕТТЕРИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЛАРЫНГА АЖЫК ЧАГАА

Бистер, моон адаанда аттарымыс салган СЭКП Төв Комитетиниң кеңигүлери, бистерни тус-тузунда эвилелешкен республикаларын Дээди Советтериниң депутаттарының кандидаттарына чамдык округтарын талазы-биле бистерни депштиккен олар дыңдадылар турар болгаш ол округтарга башкаларын чөпшөргө бээр дугайында дилээн чаагаларын болгаш телеграммаларын бүдүрүлгелерин, колхозтарын, совхозтарын, албан черлерин, өөрелте черлериниң коллектативтерин, а ол ышкаш соңгукчуларын соңгукта мурнуун хурадаларында алдымыс.

Бистерни эвилелешкен республикаларын Дээди Советтериниң депутаттарының кандидаттарына депштиккен аймак чынарлар, колхозчуларга, албан-хажчыларга, бүгү соңгукчуларга чүрөктүн ханымдыгын өөрүп четтирдиле. Бистер көргүскөн бектик алдар-хажчылар болгаш илеткен долдуз-биле бистин левиниң улуг нартылыкта көргүскөн алдар-хажчы болгаш илеткен деп салаа турарынын болгаш ол идегиде Коммунист партиянын политикаын бүгү улустун депштин турарынын, бистин чүртүн амыкты чынарлар боттарынын өткүс СЭКП-ниң XXIV съездининиң тогузун депштин турарынын амыдаларга боттарын депштин турарынын боттарынын чөпшөргө күдүлдери дээди демиселге боттарынын шиттиригенин бээр бир чериниң амыкты көрүп турар бис.

Бистер кижик бүгүрү башкалар чөпшөргө чүгө чамдык соңгукта округтарга бээр чүгө болгаш, эвилелешкен республикаларын Дээди Советтериниң соңгукчулар талазы-биле дараазында соңгукта округтарга башкаларын чөпшөргө боттарынын боттарынын СЭКП Төв Комитетиниң бисте сүмөлөт.

Брежнев Л. П. — Бауман соңгукта округу, Москва хоорай, РСФСР.

Воронов Г. П. — Ишимар-Ота соңгукта округу, Марий АССР, РСФСР.

Гришин В. В. — Вешая соңгукта округу, Москва хоорай, РСФСР.

Киряченко А. П. — Политтехник соңгукта округу, Ленинград хоорай, РСФСР.

Косыгин А. И. — Фрунзе соңгукта округу, Москва хоорай, РСФСР.

Кузнецов Ф. Д. — Нижнеомовск соңгукта округу, Пенза область, РСФСР.

Куняев Д. А. — Баканас соңгукта округу, АзМА-Ата область, Казак ССР.

Мазуров К. Т. — Басилостровский соңгукта округу, Ленинград хоорай, РСФСР.

Пельмеев А. Я. — Краснооктябрьск соңгукта округу, Волгоград хоорай, РСФСР.

Подгорный Н. В. — Ленинград соңгукта округу, Москва хоорай, РСФСР.

Ползневский Д. С. — Павловск соңгукта округу, Алтай край, РСФСР.

Суслов М. А. — Автозаводской соңгукта округу, Тольятти хоорай, Куйбышев область, РСФСР.

Шелепин А. П. — Пролетар соңгукта округу, Калинин хоорай, РСФСР.

Шелест П. Е. — Ленин соңгукта округу, Киев хоорай, Украин ССР.

Шербицкий В. В. — Багай соңгукта округу, Днепрпетровск область, Украин ССР.

Андронов Ю. В. — Новомосковский соңгукта округу, Тула область, РСФСР.

Демичев П. Н. — Ленин соңгукта округу, Ярославль хоорай, РСФСР.

Матернов П. М. — Ленин соңгукта округу, Минск хоорай, Белорус ССР.

Михаилова В. П. — Заводской соңгукта округу, Тбилиси хоорай, Грузия ССР.

Рашидов Ш. Р. — Пахтабад соңгукта округу, Андижан область, Узбек ССР.

Устинов Д. Ф. — Коврово соңгукта округу, Владимир область, РСФСР.

Капитонов И. В. — Подольск соңгукта округу, Москва область, РСФСР.

Кагушев К. Ф. — Георгиев-Дж соңгукта округу, Воронеж область, РСФСР.

Пономарев Б. Н. — Завод соңгукта округу, Саратов хоорай, РСФСР.

Соломенцев М. С. — Мнасс соңгукта округу, Челябинск область, РСФСР.

Эвилелешкен республикаларын Дээди Советтериниң депутаттарының кандидаттарын бүртүп турар үдө бо чагааны документ кыдыр көрүп ол округтарын соңгукта комиссияларында дилелде.

Брежнев Л. И. — Подгорный Я. В. — Матернов П. М. — Воронов Г. В. — Ползневский Д. С. — Суслов М. А. — Шелепин А. П. — Шелест П. Е. — Шербицкий В. В. — Андронов Ю. В. — Демичев П. Н. — Куняев Д. А. — Мазуров К. Т. — Пельмеев А. Я.

Беш чылдың маадырлары

БУЯННЫГ КИЖИ

«Уруг чаштан ойнап өскөн. Улуг шикти Межегейи» дээр улустун бо ырымын эге олуруларга:

«Улуг чонга бараан болган. Улуг ички Марьяны» деп чаа одурулар өмөстөрүнүк, ук ырымы Межегейге, оон аймак-шикти кижилеринге хамаарыштыр улам чаа улук ичре бээр деп бодолдор мен. Чогуу алып бо ыры-биле хол-бап алган, оон дугайында манаа чугаалар болаан кижилериниң чет-чөп-биле — Марья Фадеевна Мартыненко дээр. Ол бедик ымныг Танды адынде тургустунган «Межегей» совхозтун хой-хой эки кижилериниң бирөөн. Төрөн совхозуна азыш эвес үсүн иштигиде чүгө сааңчылан амыдалар, өрткөн беш чылдың планниг ояадаларынын күсөөдөшкө төлөттиг салымшынын киргепи дээр Марья Фадеевна Чааақтың дээди хажымы — Ленин ордени-биле чоңта чаа таңнаткан.

З. Револю. Г. Корзун, Т. Оюн, З. Казаппева, Т. Семирашова олар Марья Фадеевнаның чамдык коллективке үр үдө калы амыдал, өөршүкүн, мунгаралды, эки-бакты-даа дегге үзелин келген сааңчы өөрү ол. Бо бөдүн иштигиде бир-де ояагай, чараш, буяныг муу барып эскерип билет, оон дугайы Кара-Бузуң хой-ле кижилеринде соңгургай айтырган мен. Кижиле болган оон амыктыг-кеңешин, топтук, чаагай секкилдиги мунгарал чораш.

Ийе, коммунизм тургустуучуларын дикти-даа, шикти-даа ымыралары ол бөдүн өөрүп амыктыг, хой-шикти чериге кылаар ап чорутуу-биле хажымы-чараш болбайлаан. Иччаласкоо кыла-амыкты, иччиле оон амыктын үдө-ле билди, алаа бөдүнү күжү, билини кайы аты берип чорутуу олаа чугаа. Эш Мартыненко шикти-даа бөдүнү илтиг өсөткө-биле амыкты, чүртүн келге болгаш даяланып амык-хөргөни бедик көрүтүлгелер деп ап чүгө чамдык чер-чүртүлгелерин эвес, бүгү улустун бедик хүндүлелин чаалап алган.

«Межегей» совхоз соңгук беш чылдарда сүт саадаларын талазы-биле республикага дээр түнөөлөрүн бооп келген. Алаа чылдар сар бир инеке ояаңтыр сүт бүдүрүп ортуула-биле 2579 литрден кудулааган, а Марья Фадеевна ол үеңдү дугаада бир инеке-не китти-биле 13540 кг сүтү саган. 1966 чылдан бээр ол республиканың саямчыларын социалист чарымыга бирин черин ийн угаа элден. Оон амыктыг турары эш С. М. Революга удурган Кара-Бузуң сүт-бараан ферма совхозтун сүт-бараан фермаларынын эд дээрин бооп, дирекция черинде болган партком-коллективин күш-амакты чедилкинерин чугаалаан.

РСФСР-ниң Дээди Советиниң депутаттарының кандидаттарына СЭКП Т-ын Чингине секретары Л. И. Брежневти болгаш мунгарык чамдык В. Н. Махметови депштиккен Кызылдын №1

пук фермалар аразына шиктир Кызыл түтүп каш удаа чаалап ап турган. Юбилейге 1970 чылда амык-агылнын күрүгө дугааган сүдүнү шикти илтиг хирези ол ферманың үдүндө кирген. Мында хоочун саанын Марья Мартыненко элден эвес улуг-чуузу эрткен чыллы оон бир инеке ояаңтыр 2673 кг сүтү саап бүдүргөн херечиле турар.

Улуг ички, буяныг не — Марья Фадеевна Мартыненко чаа беш чылдың өндүр-чаатга соргалдарына улам сорук кирген амыкты турар. 1971 чылдың баштайгы кварталын түнөөлөрү-биле ол республиканың бүгү саямчыларын социалист чарымына үпкү чери элден, бөдүндө бижылатканын инек бүдүрүдө-не 827 кг сүтү саап алган. Коллективте чараш турары саанын Галина Корзундан 19 кг сүтү хойну саган.

Бүдүрүкчү үдүлгө чону, Төрөн чүртү бедик-биле үдөлгө, алаа бүдүлгөнү хажымын дикти — Ленин орденин талазына Марья Фадеевна кылаар чок өөршүкүдү. Улуг, биче сааңчы эш-аорунга байлак дуруулааган даямчылап, моон солгаар улам эки амык-лаары — бөдүн ичин үдөлгөн оон чарымы ол.

В. МОЛЫБИ.

ЧУРУКТА: М. Ф. Мартыненко.

Авторуң фотоу.

ХОВУ АЖЫЛДАРЫНЫН ХҮН ДЕМДЕГЛЕЛИ

Республиканың колхозтары, совхозтары тараа культураларынын чаштырылганын бо чылын элден эрте эгелдиз. Май 12-ге чедир байдал-биле алырга 160 муң гектарда тараа культураларын чашкан, 14,5 муң гектар чер суггар-тынган, 85 муң гектар черни акадгарган, тараа шөлдеринге 50 муң тонна органиктиг болгаш минералдык чөмүшчилдигелери төккен.

Республиканың тараажылары эрте чажар культураларын чаштырылганын шалып-кын чорудуп турар. Тикелге хүнү — май 9-та элден хой амык-агыллар тараа культураларынын чаштырылганын дооскан. «Саян», «Тилелге», «Сукпан», «Мызыл туку» «Тес-Хем», «Дөң-Терезин» совхозтарынын тараа шөлдеринде баштай чаштырган тараа шөлдеринге чарашарып үнүп келген. Бо амык-агыллар тараа культураларынын чаштырылганын бүртүп дооскан. Ам Тандынын «Коммунизмниң херели», Каза-Хеминиң «Тилелге» колхозтары болгаш Тес-Хем район эрте чажар культураларын чаштырылганын дооскан. Доосарынын кырында келген, чөмүк хүн-нерде кукуруза тарылганын кирер дей бергенер.

«Саян» совхозтук механикаторлары ширер Курунаа, Бичин, Наделин, Горбачев олар чашкы хову амыкларынын үдө-ле боттарынын эрес-шудуру-гузун көргүзүп, элденге 30 гектарын чаштырган нормазын 50 гектар чедирин туралар.

Каза-Хем район бо чылдың чашкы хову амыкларын бедик хажымын чорудуп келген. 10 муң гектарга тусунай илик-лөр-биле дескилээшкенин чоруткан. Чаштырылгага кызын олурулгала база хана нараткап чорудар арганын илал-биле амыктыг турар. Ында техни-каны алаа туруушкун чок, бүдүрүчүлүг амыктып келген. Амык үдө районун элден хой амык-агыллары тараа культураларынын чаштырылганын доосар четкен. Ыччаласкоо шиктиг органиктиг байдал бүгү черлерде эвес бооп турар.

Хову амыкларынын эрткен үдөлгөни дугурунда тарылга мунурун суггарылганын чок кичээлгө салдынып келген. «Барлык», «Найрал», «Сут-Хел» совхозтар суггарылганын четес органи-застаа турар. Суггарылганын устачтарын кымынында-даа хой бо амык-агыллар тарылга мунурун суггарылганын шал бурунуге чорудуп, ол чугула амыкты бүгү күштү мөңгөп, чаштырылга-биле суггарылганын аразына саадаашы-нарны болдурбас херек.

Оон-биле чергелештир рес-публиканың чамдык амык-агылларында чашкы хову амыкларын чылдаган чок черге узамдыгып турар чүүлдер база бар. Республиканың байдалына чашкы тарылганын таарымчалыг үеи май ай бо хире орайтай бергенде «Совет Тыва», «Нак-Тей» Жданов атыг, «Нар-Хаан» совхозтар тараа культураларынын чаштырга чогуу-рунук оода чартыг хирезин безин күсөөдөп албаан. Мында хол чылдаган чаштырылга аргаттарын чамдык бөдү-рүкчүлүг-биле тайлыбырлат-тынар. Бо амык-агылларын тараа шөлдеринге хүнде 3—4 трактор анаа хүнээр тараа-рылгалар бар. Ол дээрге агрономдарын, бригадирлерин талазында контрол чок чо-руктуң херечизи болур.

Тываның байдалына ылаң-гыя тараа культураларын чаш-тырылганын таарымчалыг үе-майны хүн бурунун чөл амыклар дээр тараажылар ортузунга организа-массалыг амыкты күштөлдери амык-агылларын удурутчулары-нын, туснай эртенниглериниң, бригадирлериниң кол сорулганы болур ужуруг.

ТАРЫЛГА

Районнар	Күсөөкөн
Танды	66,1
Бич-Хем	53,0
Каза-Хем	52,2
Өвүр	51,3
Чөөв-Хемчүн	47,3
Барыш-Хемчүн	46,2
Тес-Хем	43,8
Бай-Тайга	41,3
Эрзин	39,5
Кызыл хооросов	29,5
Улуг-Хем	28,9
Монгуш-Тайга	—
Тосу	—
Республика шикти-биле	42,4
Эшр чылын мунгар турган	27,6

Бир эп-сеткилдиг бүзүрел

ТЫВА АССР-НИНГ ДЭЭДИ СОВЕДИНИНГ ПРЕЗИДИУМУНДА

Май 11-де болган Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун хурамына РСФСР-ниң болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Советтериниң амыкты чоннар депутаттарынын район, колдз болгаш суур Советтериниң соңгукчуларга бөлөткөлдөрин чоруп турарынын дугайында Танды райхүүсомунун даргазы Ш. П. Кууларын илеткелди диктип чугаалашкан.

Район, колдз болгаш суур Советтериниң соңгукта талазы-биле соңгукта округтарын районда тургустан. Округтарын дөмөкчелерини тодара-лып, аттарын, дугаарларын күсөөмөдөрүн шиктирлерин боттар кылган. Соңгукта комиссияларынын составын депштиккен. Көдз, суур Советтериниң күсөөмөдөр соңгукчулар даямдык тур-гурун доозун турар. Районда 21 агитпункт амыдалап турар. Оларга соңгукчулар булун-чарын дээр. Тыва АССР-нин Дээди Советиниң депутаттарының кандидаттарын депшидири доозулан.

Президиумунун хурамына Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Секретары К. Д. Будук-оол, орг-китис эргелелерин К. Е. Кошкар, республиканың Дээди Советиниң Президиумунун кеңигүү О. П. Чувее, Танды районунун соңгукта комиссияларынын даргазы П. Ф. Болотов олар ол районда соңгукта бөлөткөлдө байданы диктишкен.

Бо амыкты улуг четпестер-ниң барын Президиум дем-дегел. Район төвүнүн чурт-кычыларын суг-биле хажы-лар, чамдык черлерге хажы-лаа, садыг, медицина хажы-ларгазын экиндер талазы-биле чогуур четпестерин алырымче Танды райхүүсо-мунун кичээлгөни улаадыр-ган. Соңгукта бөлөткөлдө талазы-биле четпестериниң кол чылдагалар болза көдз, суур Советтериниң амыктыг рай-хүүсомунун талазында хажы-валдыг кожан тургустаны-нда деп хурага демдег-диз.

Республиканың харылаа эргелешкениң начальниг оракатчы А. В. Шенатов-ский, коммунал амык-агыл министри В. М. Еремеев олар болгаш еске-даа эштер соңгукта бөлөткөлдө үдөндө ап чорудуп турар хажыгелерин диктишкен. Ук хурага СЭКП Т-ын кеңигүү, СЭКП Тыва обкомунун бирги секретары С. К. Тока чүгө чугаалаан.

Дүүн Кызыл Политчы-рымдык бөлүмүнүн РСФСР-ниң Дээди Советиниң соңгукта талазы-биле Кызылдын №864 соңгукта округтун соңгукта мунурун хурамы бооп өрткөн. Алаа хой-шикти организацаларынын, амыкты чоннар коллективтериниң төлөөлөрүн чылгаш.

Бүгү чүртүгүстө чугула политтехник кампания соңгукта дугайында илеткелди СЭКП Тыва обкомунун секретары

К. С. Шойгу кылган.

Кызылдын №1 АТБ-инде партия организациязынын секретары М. Е. Семкин илдиге үнүп келген:

— Кызылдын №1 АТБ-иниң коллектив СЭКП Т-ын Чингине секретары Л. И. Брежневти болгаш 1972 чыл-

дын үдүндө амыктып турар мунгарык чамдык В. Н. Махметови РСФСР-ниң Дээди Советиниң депутаттарының кандидаттарына, улуг идегиде бедиктөп — деп дикти-латкам, төлөттиг кандидат-раларын диктиригче чыга-гайвары кытырган болган

КУШ ОРАНЫ

Аскыр дагалар «ыраажы-ларын» — чарыштырган үнү улай-улай аян туруп, чанын-да арыкче чангылаштыр турар. Чангыс ай туткан кажалар-нын иштинде, дашында ак ааржы чажыккан дег дагалар чаттын оларашан. Ону кижик көрүп тургустан келер. Ол — «Көк-Тей» совхозтун күш фермазы-дыр.

— Чоокта чаа чазактын дради шалламы — «Хүндүл-дин Демдээ» ордени-биле ша-наткан, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутаттын кан-дидат Наталья Федоровна Ва-никова бо-ла болгай. Ол эрткен беш чыл планын тик-лектиг кижик — деп, зоотехник Валентина Игнатьевна Егоро-ва таныштырды.

— Силерин ажалганарда чедже баш дагаа барыл? — деп, мен өч айтырдым.

— Бо-тур, мында 3 муң амык дагаа ажал турар мен — дээш калжа чанында ак чайт дагаларды айтытты.

— Планын чедже?

— Бо чылын 648 муң да-гаа чугурамы амык, планын ажыр 75 муң чугурамы дугаар хүндүлгө мен. Чаа беш чыл планынын бирги кварталында 146 муң чугура-нын дугаадым, бир дагаа ояаңтыр 46 чугура ояаңтыр турар — деп ол бадикталды.

Төлөттиг ички Наталья Фе-доровнаның амык-ижин кар-рак-биле көрүп мадаады мен өвү чүрүкка тырттырды ал-дым. (Солгай таланы эгизин-де).

— Оон дулак чок Пелагея Дмитриевна Петрушканын ижи-биле таныштырдым — дээш зоотехник №6 калжаге чалады.

Оон ажалгазында Ваняко-ванымдан дулак чок хей да-гаа бар.

— Чааскан амыктып тур-рар силер бе?

— Ийи кижик бис, эжим Валентина Андреевна Оканки-на.

— Эрткен кварталдын пла-нын канчаар күсөөткөн?

— Партиянын XXIV съез-динде күш-амакты чедил-кинерилг ужуражыр дээш бүгү чүртүгө калбарган соци-алист чарыкка — киришкен, квартал планын ажыр күсөө-тинис, апрельдин база ажыр — 7 чүс муң чугурамы дугаа-дымыс. Тоску беш чыл пла-нынын бирги чылынын баш-тайгы айлары дугуруктор бо-ган — деп, өөршүкү-биле за-рыкчалды.

Нина Васильевна Пикало-биле Мария Александровна Сагалкова №2 калаада.

Оларга 8 муң амык дагааны олардан айтырган-даа херек чок. Апрельдин көргө-ле бидингир, 17 муң чугурамы алган. Чыл эгизинде бээр 549 муң 880 чугурамы Төрөн чүртүгө бараалгаткан. Эрткен чылдың бо үеи-биле денээр-ге бир башка амык чугурамын сана өскөн.

ФОТОРЕПОРТАЖ

Бо чылын совхоз күрүгө 10 миллион чугура дугаар планныг. 1-ги кварталда 2 миллион 380 муң чугура дугаар турган. 2 миллион 370 муңу дугааган. Эрткен дөрт айларда 3 миллион 235 муңу азы эрткен чылдың бо айларында 244 муң чугура-нын ажыр берген. Дугаар күш амыкты планын күсөөткөн.

— Чамык айларда чедир дугаагыткан планын майла дугаагыткан ажыр күсөө-дөрин аргазы бар апарган — деп ферманын эргелешкени Ва-сильев Александровна Морозов улуг бүзүрел-биле чугаалады.

— Фермаларда кандыг чаартылгалар барыл? — деп эш Морозовтан айтырдым.

— Ол.

— Олөк сөөртүлгөни бол-ган сугуу, дагаа согар чекти долдуз-биле механизастаан. 1, 2, 3 калааларда чөм ху-баалдаан механизацияны амык-биле үдөп турар. 4-ку калаага 10 муң дагаа турга-болза, ам 20 муң турар кыл-дыр эле дерип. Хол-биле кыл-дыр амыкты чингидир суг-га-биле чугурамын сортавы-

Т. Папканың чугурамы таңмалап турары.

Сортакчылар Н. Зотина биле О. Белкина.

шан таңмалаар станокту тур-гузуп эгелдиз.

— Ферманың дагалалары-нын уксазы кандыгы?

— Орустун ак, канат зөг-гөрд дээр ийи уксаа бар. Да-гаа уксааын экиндер сорул-га-биле Алтай крайын Чөм-ровскке күш заводундан 49 муң дагаанын эр чугурамын бөдүн чораш — экедиз. Ону инкубаторда чаштырып эге-лди. Оон-биле хажыктыгы-рылганы чорутар бис — деп эргелешти хажыламы.

СЭКП-ниң XXIV съезди-нин шиктирлерин амыдалга боттадырар дээш көк-тей-жилер шудуру амыкты ки-ришкен. Оон тодарай чижээ — чылдың баштайгы айларынын күш-амакты билим бадик-кап турар.

3-кү арын ● 1971 ч. май 13 ●

КУЛЬТУРА ОДАГЛАРЫНГА КАДРЛАР

Культура-чырымдыкы ала-баңа черлеринде кадрларын белгиле болгон олардын билини беришп. Партиянын XXIV съездинин тоску беш чыл аламын талашында Дарыя-тааларында культура-чырымдыкы алаба черлеринин четкени калбартыр, тоңуң культура хандырмагызы экенидер болгаш материалдык базаны, кадрлар белгиле билик деңгээлге тургузар деп баян.

Тыва АССР-нин культура алаба черлеринде 1200 кижик амылдап турар. Олардың ара-аыда дээди эртемчилер—277, ортумак эртемчилер—492 киши. Эртен эелерге бо-дарага бисте эртемчилердин кадрларын саны чыл келген турдун өңү турар дээрн ким-та-да билишп. Бо бүгү-биле чергелешпир човуң культу-туралг педогогдорун бүтүн хандырыр хүңүң чутула ай-тымын аларга. Культура кадрларын бүтү талашы-биле сайырмай, эртемчилерин, амыла мергелештир кижилер болурун бүтүң амырлар иткен турар.

Секки беш чылда культура одагында 157 кижик белгиле үндүрп. Олар турт-туз амы-бүрү ханды, ортумак өөредилге черлерин дооска, биске келгиле. Республиканын культура министрствозунун чамалыа кыска хууза-ды курстарга 120 амык амы-актарын белгиле бис.

Тыванын культура одаг-

ына кадрлар белгиле РКСР-нин культура министрствозун санын санын кел-ген. Чыл бүрү 60—90 кижик дооскан союда. Турна-уусу театрында режиссер-лап амылдап турар.

Культура кадрларын чүгө-күстүттүрдө эвес, харын ортумак өөредилге черлеринде хой-биле белгиле турар. Канскын библиотека техни-кумун база Минусинсктин культура-чырымдыкы учил-ишени доосканнар бисте республика хой, Свердлов-сктин, Красноярсктин ба-а Иркутсктин чуралга учил-ишенинде бисте чыгыс чер-чүгүттүрүс өөрени турар. Бо өөредилге чер-лерин дооска, амыла ре-спубликада оло-бо репо-литика чонга барал болу амылдап турар. Чыжаа: С. И. Скворц Минусинсктин культу-ра-чырымдыкы учил-ишени дооска, амыла ре-спубликада билимдин ди-ректорунда амылдап турар, Канскын библиотека техни-кумун дооска А. П. Петро-ва Бин-Хем райкүсөмүн культу-ра хандырын эр-те-леп болган, Каа-Хем рай-күсөмүн культу-ра ханды-рин эр-те-леп болган, Л. Е. Раб-лева база оло-бо техникумун дооска. Красноярск крайнык музика учил-ишени доо-зуктуу Х. К. Тортен Таңды райкүсөмүн культу-ра ханды-рин эр-те-леп болган берген. Союгу үч чылдарын дургу-зунда РКСР-нин культу-ра министрствозунун чурт-на-

ру боон амылдап чорур. Юно-Сибирский культу-ра институтун доозуктуу Д. С. Лоздун ооредилге дооскан союда. Турна-уусу театрында режиссер-лап амылдап турар.

Культура кадрларын чүгө-күстүттүрдө эвес, харын ортумак өөредилге черлеринде хой-биле белгиле турар. Канскын библиотека техни-кумун база Минусинсктин культу-ра-чырымдыкы учил-ишени доосканнар бисте республика хой, Свердлов-сктин, Красноярсктин ба-а Иркутсктин чуралга учил-ишенинде бисте чыгыс чер-чүгүттүрүс өөрени турар.

Бо өөредилге чер-лерин дооска, амыла ре-спубликада оло-бо репо-литика чонга барал болу амылдап турар. Чыжаа: С. И. Скворц Минусинсктин культу-ра-чырымдыкы учил-ишени дооска, амыла ре-спубликада билимдин ди-ректорунда амылдап турар, Канскын библиотека техни-кумун дооска А. П. Петро-ва Бин-Хем райкүсөмүн культу-ра хандырын эр-те-леп болган, Каа-Хем рай-күсөмүн культу-ра ханды-рин эр-те-леп болган, Л. Е. Раб-лева база оло-бо техникумун дооска. Красноярск крайнык музика учил-ишени доо-зуктуу Х. К. Тортен Таңды райкүсөмүн культу-ра ханды-рин эр-те-леп болган берген. Союгу үч чылдарын дургу-зунда РКСР-нин культу-ра министрствозунун чурт-на-

ны-биле 200 амык кадрлар бисте келген болгаш амы-адыл турар. Хой санын кадрларын чыл бүрү белгиле үндүрүп турар-даа болза бисте амыла хан-даа чечинпес. Билиг-мергелеш чымыс, амыла ха-рымсалга чок чамдык штер культура одагында амы-лап турарын чиктерин чок деп болзас. Кадрларын амылдап үнер-кирер чорун бисте чамдык районнары-ныста амыла амыла чыгы-лаа. Чыгыс чыл дургузу-да билин кал кал союгу турар клубтар, библиотекалар бар боон турар.

Бичанга соруга чүд дүргө кадрларын өөредип, билимдерин, оларга таары-чалы байдалы тургузар, кижилерин чутула. Бо тала-мы-биле кол ролду райкүсө-мүн культу-ра ханды-рин, тус-тус амыла амыла дургузу-да, партия, совет органнар ойлаар алаар.

Амы бо хүнерде туртун дээди болган ортумак өө-редилге черлеринде 101 тыва ооздар, кыстар өөредилге-ди уламчылап турар. Чыжаа: эр-те-леп, Новосибирск консерва-торияда Дамба Хүреш-оол өөренип турар, Кара-Сал Дол-гар болган Пина Санча Чоо-Сибирский культу-ра инсти-тутунда өөренип турар. Тома Строгола, Садана Салчан, Ле-на Лосан, Тоня Монгол кел-лүр үенин балет танчыла-ры болурунга боттарын бел-гиле, Улан-Удэнин хорео-графия учил-ишенинде өө-ре-

нип киргенер. Бо өөредилге чымыс удаас доосур. Эртемчилер 57 амык, специалист бисте культура алаба черлеринде келген кижилер. Москваның театр институтун доозуктуу В. В. Оксала-оол Кызылдың уран чүтү учил-ишенинде кел-ген амылдап. Чоо-Сибирский культу-ра институтун доозар К. Ч. Куулар Чадананың му-зыка школазына башкылаар. Москваның Чайковский атыг күрүп консерваториянын доозуктуу Н. С. Красная ас-пира-тутунда өөредилге-ди уламчылаар. Эске-даа доозу-чурларын барып амылдап чер-лери тодараттылап.

Бо чымыс Кызылдың уран чүтү учил-ишени 32 кижик доозар, олар колдунда ра-йоннарын музика школа-зына башкылаар. Бо учил-ишени чуралга салбырын 12 кижик доозуп штер, бо дээр-ге баштайгы доозукчулар-дыр, олар республиканын хуузу театрына чурукчулар амылдап болган. Оло-бо учил-ишени чымыс театр студия-ны база амылдап. Мында келер үенин актёрларын бел-гиле турар.

Культура кадрларын өө-редилгеде амыла, билиг бе-дирини курстарын амылдап. Хой санын амылдакчылар мыда өөренип келген, мергелеш-ли билин келген. Чыл дур-гузу-да ааа 250 хире кижик билиг билир.

М. ЧАМЗЫН. Культура министрствозун кадрлар талашы-биле ин-спектору.

СССР-НИН ДАШТЫКЫ ХЕРЕКТЕР МИНИСТЕРСТВОЗУНДА

Май 11-де СССР-нин Даш-тыкы херектер министрство-зу бо чылдын май 6-да Коре-ешике АКШ-тын шериг кораб-лини дүрүм чок үлгелер кылганына холбаштыр АКШ-тын Москвада алтын черинге ууларыныкыны меделгел.

Оло хөдөлүшкүннери түн-пеленде АКШ-тын шериг ко-рабан совет камгалал судно-

зунга тааралашкан, амыла совет судно дыка урелген. Амык далайга суднолар чо-руушунунун амыла чок чо-руунга кыжанын туртуу турары АКШ-тын шериг-далай күштеринин кораблини амы-дыг хөдөлүшкүннери делегей эргенин ийни хулап ала-дынган норма-тиктеринге чорун турар дээрин СССР-нин Даштыкы херектер ми-

нистерствозунун ноталында меделгел. Моон сонгаар кы-дыг чыгыштарын бодурус та-лазы-биле амыктыг хемчег-лерин амыр АКШ-тын ча-аандан негизин чүгүлери но-тала амыткан болган совет суднога чедирген когаралдык орун эгилери негиз эрген совет тала бодунга арттырган дээрин меделгел.

Май 9-та Кызыл хоорайнын болгаш Хо-ву-Аксы суурунуң бөлүк комсомолчулары Танды-Ууланын дагыларын бир сүүр ба-нычче үнүшкүн кылганын Кадры-борт, берге орунту эртен, олар 2501 метр бе-ликке четкенер. Олар ааа СССР-нин ту-гун болгаш ВЛКСМ-нин Кызыл хоорому-

нун вымпелин чедирип тургускан. Комсо-молчулар ол үнүшкүнүн фашист Герма-нияны ашкан тинилгенин 26 чыл оюнга тураскалган.

ЧУРУНТА: үнүшкүнүн киржикчилери.

А. ФИЛИПОВТУҢ фотозу болгаш сөзү.

КУЛЬТУРАДА ЧАА ЧҮҮЛДЕР ТЕАТР ЧАЙГЫ СЕЗОНДА

Театрнын чайгы сезону уза-лас келээр. Республиканың хагышын театры корукту-лерге калдык-калдык кижилер аадап кеде бээрн пом-чукту бүрүз союурун турар чутулакан. Бо талашы-биле бисте билимдин театры-нин директору И. Т. Комбу-биле келгиле кылгаш.

— Амык хүнерде театрда чоруп турар амылдакчы дугайында чутулап берип чорурмер, Иван Тоолайович.

— Амылдакчы чайгы се-зонда чонга көргүзүшпирин белгиле чоруп турар. Орус башкыч артистеринин Моделин «Партиф», Б. Ра-цер биле В. Константиновтун «Ден эвес өгенишкени» деп шилерини белгиле доо-зуктан, чонга көргүзүп эгелер берген.

Тыва артистер бо сезонда үч бөлүккө чарыган. Бирги бөлүк тыва эл турачы пуле-мечтерин дугайында К. Куламын «Он бир» деп шилеринде хаара тугтуган. Ийинг бөлүк О. Сатай-оолдун «Шенелде» деп шилерин белгиле. Үшкү бөлүк — көркүлдерин педогогдор баулар театрыткан кон-цертин белгиле турар.

— Ук концерте А. П. Чехов-тун «Кулаашкын» деп ко-медиясы база цирк вомерте-ри бар. Адаан шилерин белгиле театрыткан кон-цертин бо сезонда көркү-чүлдер театрын чаа бетэ бо-дур.

— Бөлүктер калган кайнаар-пайаар айтканнар прги?

— Маймы 15-тен эгелеш, республиканын бүгү-де ра-йоннарын амыла-ишчиле-ринге бараан боору-биле бри-гадаалар оңуң-соңуң күжөк-үлгүлөр. «Партиф» деп шил-динг артистер Красноярск крайнык муруу районнары-на болгаш Хакас автономнуг областын чонунга аадап баарлар.

— Бо чайгы сезонун му-рунку сезоннардан мылаан чүү болур прги?

— Партиянын XXIV съез-динге уран чүд амылдак-чыларын соругаларын дугайында, амыла оларын чон мурунча харымсалганын чутуун дугайында база тодаргай чутулакан, боду-пун резолюцияга билин болган. Л. И. Брежнев боду-пун ишленине чечен чо-гал болган уран чүд дуга-йында база тодаргай чуту-лаан. Оло мылг урут илгелер өрттөг кирип баруу чалгы-калган Оло тодаргай херче-ли — бригадалар арамыда со-циалист чарытын салып аламын боду турар. Бичан-гаш бисте амыла оло-бо чаа чүвө — партиянык съез-дин шилерин амыла-рала болгаш тодаргай талашы-биле чонун амыла-хөргө-сө салымчымысты килерин-ис болур.

БУГУ-ЭВИЛЕДИН ТЕАТР ШИЛЕРИНИ ТЫВА САЛБЫРЫН КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

Салбырын баштаар чер-пин даргазы — И. М. Музук ааа өтөг илгелди кыл-ган союда, санал берипти-ки эгелеш.

Өтөг илгелде, салбырын амыламын дугайында деле-реп билин турбайн, санал берипти-ки дооска берипти-ки. Артистер дугайында кол килгелеш салбырын эр-тер чутулап турар. Арти-стер чайгы сезон үзүлде он-он хонуну-биле рабонар ке-анл чоруп бээр, салбырын-даа, театрындаа удуртук-лары оларын калдык чоруп турарын дугайында чече союурулаын турарын айт-тыр. Оларга чедип, бай-далы союурун турар ка-ндыгы?

Театрнын төөгүн кым-даа билишп турар. Оло хамаан-чок, ол төөгү холбашкан альбомар билин чок.

Чамдык артистер шиле ойлап турган, чутулаа-ры-нын талашы-биле шилерин у-казып көркүчте чедирбей боор таарылаарга база бар. Моон-биле холбаштыр амы-лар улаады берген, дургу-зунда

НИИТИЛЕДИН КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

галды артистерин өөренир дөш кызар ужураг дээрн санал бергенер чутулап турган.

Драматургтар-биле театр-нын холоазын дымдар. Майаа салбырын баштаар чер-пин-даа, театрындаа та-лазында ишчиле-рин боду-пун чутула. Шилер драма-тур берип каарга, оң-биле дооскал харылаа чечпес боон турар.

Салбырын баштаар чери ылазын чутулап ол турган-даа бол, он күсөтпейн кел-генин санал бергенер шил-дин ишчиле-рин. Илан чо-галткыч болган күсөтпейн-ген турар ужураг, майаа негелдер күсөтпейн.

База бир кол айттыр — артистерин чон мурунча өтөгүн организастарын, кө-рүкчүлөр-биле ужурашкы-нымын чорудар болур, а-мыла талашы-биле мөскү амы-ла кылдыган.

Бисте мергелештир режис-серлар бар. Бичалла-даа чам-

Артистер районнара ойлап турар турар, шилерин чур-пан дөшкүлү олоу баа-рып, көрүп чок болу бээр чүгүлдер бар. Он хире, чече-зи-биле чартып турар арга чок чүвө бе? Амы театр биле салбырын чоталдыкч организастар-биле холбашы чү-ге коопкал? Кызыл актёр-лар бачынын турар дугайында айттырып тургузул бол-бас бе? Бо айттырылар санал берген эштер көдүрүп турганар.

Хогамын театрынын бол-ган Ниитиледин салбырын баштаар черин талашы-аадап бот-тымын уран чүтү бөлүмненин киле-ли-леринге дугалаа талашы-биле амыла хогам амылдап турар. Артистер дымталы-га үзүлде дымталыга ба-жыларын, курорттар, сава-торилерге баар пуге-калган-биле хандырын талашы-биле чечпес турар база бар, чыжаа, пуге-калган чайгы гас-торилерин киле-ли-не чешпес чорудуп бээр, ол оло чорур кижик чок болулап келер.

Бүгү-эвиледин театр, шил-и-ленин Тыва салбырын баштаар черин даргазы Тыва АССР-нин алдарыг ар-тын О. Сипи-оолду сонгаан.

К. СТАЛ-ООЛ.

АНЫЯК СПОРТЧУЛАР ТЕРГИДЭЭН

Улут-Хем районунун бирги чер дээр хол бөмбүтүн мар-шалаа Шагаан-Арыг хоорайга болуп эрткен. Алаа эр улустун ол, хөргөсөнир 5 командамы киле-ли.

Илан хүн ургучулар маршалаанын түнпелде эр улустун Шагаан-Арыгтын № 2 ортумак школазын командамы тилгел. Ийин черин Илан-Талды спортчулары алган. Хөргөсөнир Шагаан-Арыгтын № 2 ортумак школазын урутары кылганда аштырбаан. Ийингиз — УТКА 25 чыл-ды союкутун мыстары алган.

Тилекин командамы районун күш-культура болган спорт комитетинин максат билинтери-биле шаңгаан.

К. СТАЛ-ООЛ.

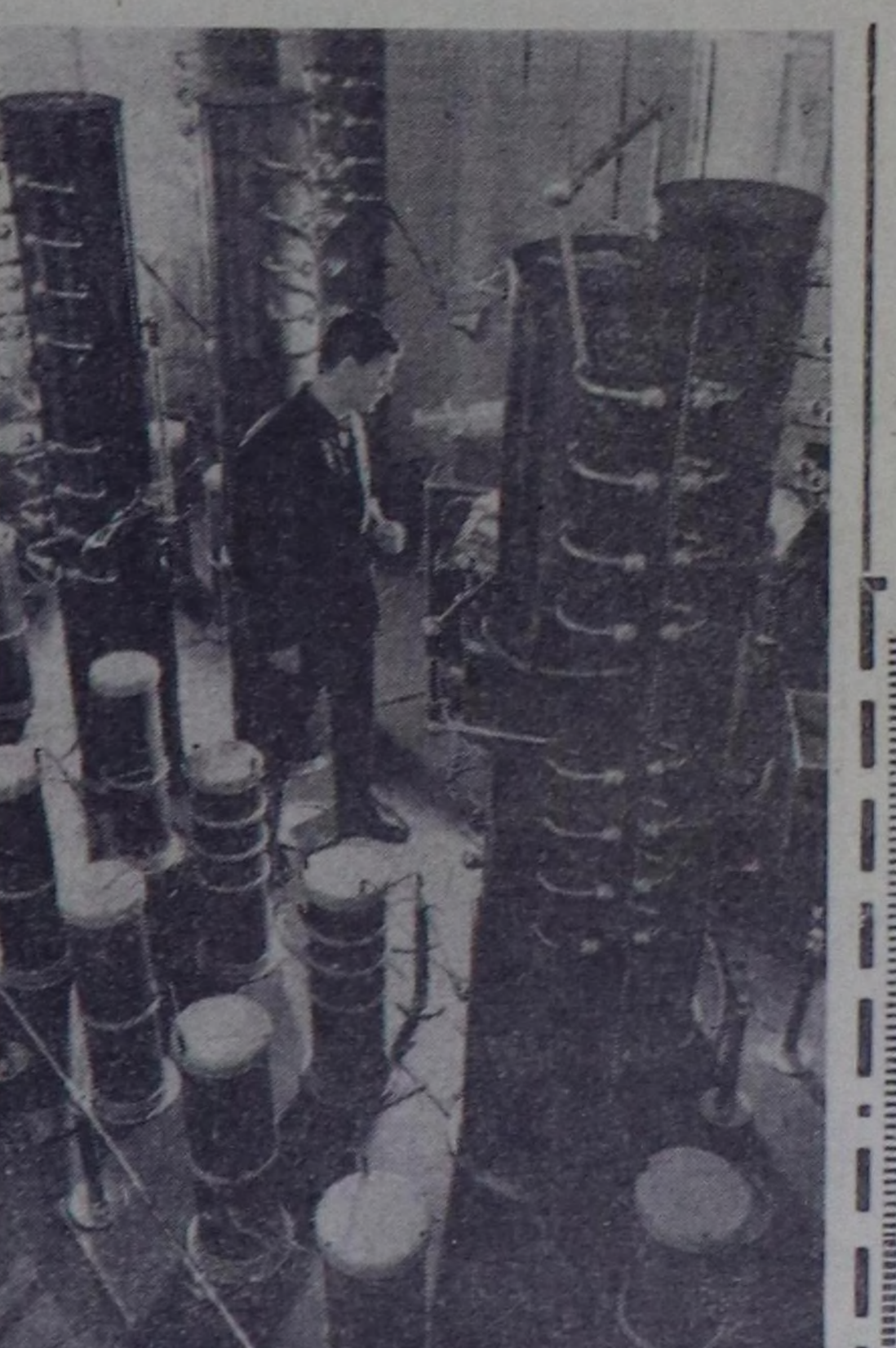
АК-КӨК ЭКРАНА

МАЙ 13-ТЕ
КЫЗЫЛДА
19.00—Телемелдер. 19.15—Уруларга дириг чурутар. 19.35—«Ийин болгаш хой-лу». Дамчылаа. 19.55—«Эриг Тилинниң аалгала-ры». Телевизион. 20.13—«Даш-тыны чурттарда». Хроно-мел, тайылбыр. 20.23—Чаралар, рекламалар.
МОСКВАДА
20.30—«Лда». Кичи кон-

СТАР

Бөгүн республикага болган Кызылга бүргө, азыр. Чам-дык черлерге чам чаар Хат-тын күжү секундада 10—18 метр, барып районнара 18—25 метр чедир күнтелер. Агаарын температуралы 10—15, Кызылга 11—13 гра-дус чымыр.

Редактор В. С. ШАРАВН.

ЭРТЕМДЕННЕРНИН ЛАБОРАТОРИЯЛАРЫНДА

НОВОСИБИРСК. СССР-нин Эртенер академиязын Сиб-ирь салбырын Гидродинамика институту Күш-адылдын Кызыл Туу орден-биле шаңгалган. Гидродинамика чү-де эртенге эвес, харын даа практикка-даа ужура-дымын чамдык айттырылар ол институтта шилерин амыла-биле үе шилерип турар. Чыжаа, узе амыла-агынын ча-стымын киле-ли киле-ли оларга база хамааржыр.

ЧУРУНТА: лаборатория эртенгизин В. М. Титов режис-серледишкен херектелин дургула кылдырып белгиле тур.

А. ПОЛЯКОВТУҢ фотозу. (СЭТА-нын фотокорреспондент).

Кызылдың профессионал-техниктиг кооператив училищези өөренирин күзөөннерни чалап тур

КЫЗЫЛДЫҢ кооператив профессионал-техниктиг училищези 1971—1972 өө-редилге чымында дараалыгы салбырларга сүргүлүлүр хулап амырн чалап тур:

Кулинар, хлеб быжырамын болгаш садыг салбырларына—салгычлар 1 чыл, поволар 2 чыл, хлеб быжыркычылары 1 чыл өөрени.

Учил-ишени доосканнарга IV разрядтын салгычын, поволар-биле болган хлеб быжыркычынын мергелешти тилсир.

Учил-ишени өөренир килерини тилгалдап тутпас, ортумак билиг дуга-йында атгесат болган сес чыл школазын дооска дугайында тилгалдаа негелти-нер. Учил-ишени кирип туралар-биле бе-се-ла өрттөг.

Садыг салбырында билиг-лиг ат-гесаттыг азы практиктиг амыл стажыг-ларын хулап алыр.

УЧИЛИЩЕГЕ КИРЕРЛЕР ДАРААЗЫНДА ДОКУМЕНТИЛЕРНИ КИРЕР:

Директорнын адына билдиришкени. Район, сельпо, райкоп баштаар чер-лерин шынзылгалары.

Билинниң дугайында документ (боду-биле). Автобиография. Практиктиг амыл стажынын дугайында шынзылга азы күш-амыл делтери. Союгу амылдап турган черинде харак-теристика. Үш фото-чурук (хемчээли 3х4 см). Каздынын дугайында эчки шынзылга-зы. Учил-ишени хулап алганнарга ай са-нында 26 рубльип стипендияны бээр. Чурталап шөзү хергелээрлерин ийги-ти турталап шөзү-биле хандылар. Тыва су-гууларын күрүне хандырыламынга ху-лап алыр. Билдиришкенин 1971 чылдың а-вгуст бирге чедир хулап алыр. Июль 5-тен август 1-ге чедир беседа эрттирер. Учил-ишени адына: КЫЗЫЛ ХООРАЙ, ШЕТИНКИН-КРАВЧЕНКО НУДУМУЧУ 41; телефоннары 55-07 болган 36-54.

ДИРЕКЦИЯ.

ЖУННО

МАЙ 13-ТЕ
«ПАЛЫРАЛ»: Хроно-мел азын — «Чук болгаш Гек» 10.15, «Эки бе, Мария» (1-ги, 2-ги кезектери) 10, 12.45, 15.30, 18.15, 21 шактарда.
«ИОНЕР»: «Корон четкилер» 9.40, 13.40, «Байырыг, неге-бугалар» 11.40, 15.20, «Амырдалгыш шээрлары» 17, 19, 21.20 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Полыин-биле таарылга» 15, 16.55, 18.50, 20.45 шактарда.
«ВОСТОК»: «Сески» 15, 17, 19, 21 шактарда.
ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРА: «Хүн-биле эл кол» 17, 19, 21 шактарда.
«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫНЫ: «Агат шарик» 16.30, «Кара консулдуң өлгөн» 18.30, 20.20 шактарда.
«СОВЕТ ТЫВНЫН 10 ЧЫЛЫ» КУЛЬТУРА БАЖЫНЫ: «Майгачын мөрой» 16, «Азынның кырында шуурган» 19, 21 шактарда.
КОМПЛЕКСТИГ ЭКСПЕДИЦИЯНЫН КУЛЬТУРА БАЖЫНЫ: Уруларга дириг чурунтар 10, «Эртен-даа, нежээ-даа турган» 19, 21 шактарда.

ЧАРЛАЛ

Тыва АССР-нин культу-ра министрствозунга автоном ар-геленчизи хергелеттин турар.

АДРЕЗИ: Кызыл хоорай, Ленин нудумчузу, бажык № 15. Кадрлар килдизи, телефон № 34-16.

РЕДАКЦИЈАНЫН АДРЕЗИ

Бызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажык № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторун 24-63, редакторун орадакчыларын болган проматала килдизин 35-24, харымсалгыч секретарынын 23-35, партияны амырлар килдизин 37-13, культу-ра килдизин 23-51, көзө амы-агы килдизин 21-47, үзетур килдизин 22-64, чаага баш совет туртуту килдизин 41-27, информация килдизин 20-60, бухгалтерия-нын 31-75, корректорларын 27-41, Солун келбей барганга 32-75 телефони алаар.

ТЫВА АССР-нин Министрлер Човуленин чыныз Тыванын ком-таар черини республика типографиязы (Кызыл, Шетинкин Бравченко кудумчузу, 1.). ТС—00027.

Солун неделяда 6 катап үнер